

ERZURUM'DA MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YAYINLANAN ALBAYRAK GAZETESİ'NDEKİ İLÂNLAR

The Advertisements that Were Published in Albayrak Newspaper in Erzurum During
the Turkish Liberation War

Dr. Alaattin UCA*

ÖZ

Bu çalışmada 1919 - 1921 yılları arasında Erzurum'da yayınlanan Albayrak Gazetesi'ndeki ilânlar incelenmiştir. O dönemdeki sosyal hayata yönelik bilgilere ulaşılmış ve ilânların da makaleler ve haberler gibi önemli bilgiler verebileceği ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Albayrak Gazetesi, Kurtuluş Savaşı, Erzurum, Gazete ilânları, Sosyal Hayat

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the advertisements that were published in Albayrak newspaper in 1919-1921 in Erzurum. It was obtained very important information about social life in that age. It has been proved that ads may give important information such as the news and articles.

Keywords: Albayrak Newspaper, Turkish Liberation War, Erzurum, Advertisements in Newspapers, Social Life

Albayrak Gazetesi önce 14 Mart 1913 - 11 Nisan 1915 yıllarında 93 nüsha olarak yayınlanmış olmasına rağmen bu nüshalardan sadece iki tanesi mevcuttur. Dolayısıyla o dönemde yayınlanmış gazeteler üzerinde şu ana kadar herhangi bir çalışma yapılamamıştır.

İkinci dönemdeki Albayrak Gazetesi ise 5 Mart 1919 - 14 Şubat 1921 tarihleri arasında yayınlanmıştır. Gazetenin yazı heyetinde Süleyman Necati (Güneri), Cevat (Dursunoğlu), Mithat (Turanlı) ve Müştak Sıtkı (Dursunoğlu) bulunmaktadır. Albayrak Gazetesi, Süleyman Necati Bey tarafından Erzurum'da Taşmağazalar karşısında ilk zamanlar "Türk Basma Evi", bilâhare "Albayrak Matbaası" olarak adlandırılan yerde basılmıştır ve gazetecilik tarihimizin önemli eserlerinden biridir.¹

İkinci döneme ait nüshaların tamamı 131 adettir ve bunlardan 110 tanesi elde mevcuttur.²

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

¹ Dursun Ali Akbulut, Yavuz Aslan, Betül Aslan, Tolga Başak, Ömer Erdem, Alaattin Uca, Ali Servet Öncü, Mevlüt Yüksel, *Yüce Yurttan Yükselen Ses Albayrak 1919-1921*, Erzurum 2009, s.9, 10.

² Dursun Ali Akbulut vd; *Yüce Yurttan Yükselen Ses Albayrak 1919-1921*, s.10.

Her gazetede olduğu gibi Albayrak Gazetesi'nde de makaleler, haberler ve diğer yazı türleri arasında genellikle son sayfada birtakım ilânlar da yayınlanmıştır. İlânlar pek fazla ilgi görmeyen, belli bir amaca yönelik, günübürlük bilgilendirme yazıları olarak nitelendirilse de aslında zaman zaman tarihî bilgiler de verebilmektedirler. Millî Mücadele Dönemi Erzurum'unda siyasî ve askerî tarihin yanı sıra elbette ki sosyal hayatı ilgilendiren önemli gelişmeler de yaşanmıştır. Gazetede siyasî ve askerî tarihi aydınlatacak incelenmesi gereken çok sayıda makale ve haber bulunmakla beraber yayınlanan ilânlardan hemen her biri de o dönemdeki sosyal hayatla ilgili önemli ipuçları vermektedir.

Albayrak Gazetesi'nin ikinci döneminde yayınlanan ilânları aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür:

- 1-Eğitim Öğretim Faaliyetleri
- 2-Kamu Hizmetleri
- 3-Personel Alımı
- 4-Ticarî İşler
- 5-Evlilik ve Düğün Tebrikleri
- 6-Sosyal Yardımlaşma
- 7-Sağlık
- 8-Kayıp İlânları
- 9-Yerel Yönetimle İlgili Hususlar
- 10-Siyasî İlânlar

Eğitim Öğretim Faaliyetleri

Albayrak Gazetesi'nde yer alan ilânların bir kısmı eğitim öğretim faaliyetleriyle ilgilidir. Bu ilânlardan birinde "İbret Yurdu" adıyla Erzurum'da bir tiyatro grubunun kurulduğu ve amacının ne olduğu şu sözlerle ifade edilmektedir:

İbret Yurdu

Gençler tarafından millî ve mefkûrevî eserler temsil edilmek üzere bir (İbret Yurdu) te'sîs edilmiştir. İctimâî ve terbiyevî te'sîri pek büyük olan bu müesseseyi hürmetle karşılar ve muvaffakiyetler temennâ eyleyiz.³

Millî Mücadele Dönemi'nde işgaller başta olmak üzere pek çok sorunla karşı karşıya bulunan halkı bilinçlendirmek, birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla kurulan bu grubun sunduğu oyunlar zaman zaman gazetede haber olmuştur. Buna örnek olarak aşağıdaki açıklamayı göstermek mümkündür.

"O gün öğleden sonra "İbret Yeri" nde de "İzmir Fâciaları" nâmındaki piyes temsil edilmiş, fakat maalesef müteaddid defalar muvaffakiyetle temsil edilen bu eser mümessillerin sarf ettiği mesâîye rağmen suflörün vazîfesinde gösterdiği lâkaydî yüzünden bazı falsolar husûle gelmiş ve bu

³ Albayrak, 21 Eylül 335/1919, S.29, s.2.

suretle eser rahnedâr edilmiştir.”⁴

O günün şartlarında Erzurum'da yayınlanan Albayrak Gazetesi'nde yer alan başka bir ilânda yabancı dil eğitiminden bahsedilmektedir ki bu önemli bir husustur. Hem de bir değil birkaç dilde Almanca, Rusça, Fransızca dillerinde eğitim verilebileceği gündeme getirilmektedir. Yabancı dil eğitimi vermek üzere gazeteye ilân veren bir bayan öğretmen meramını şöyle anlatmaktadır:

*Çocuklarınızı Câhil Bırakmak İstemezseniz
Almanca, Rusça, Fransızca erkek ve kız çocuklarına ders verir muallime
vardır. Tebriz Kapısı'nda Sefa Oteli karşısında Kafkasyalı Mehmed
Efendi'nin dükkânına mürâcaat ediniz. Öğleden sonra saat birde.”⁵*

Buna benzer bir ilân da Musiki Derneği tarafından verilmiştir. Söz konusu ilânda çeşitli enstrümanların çalınması hususunda isteyenlere yardımcı olunacağı şu şekilde dile getirilmektedir:

*Mûsikî Derneği:
Mûsikînin medenî ihtiyâclardan biri olduğunu memleket takdir eder. Bu
ihtiyâcı nazar-ı dikkate alan hey'etimiz bir “Mûsikî Derneği” gûşâdıyla
(açılış) 13 Şubat sene 336 (1920) Cumartesiden itibaren talebe kaydına ve
ta'lîme başlamıştır. Org, kemân, ud, kanûn, gırnata öğrenmek ârzû edenler
bu husûsta şerâit-i ta'lîmiyeyi anlamak üzere Gürcü Kapısı Polis
Müdüriyeti civârındaki Mûsikî Derneği'ne mürâcaat eylemelidirler.”⁶*

Gerek yabancı dil eğitimi ve gerekse müzik eğitimi konusundaki bu girişimler elbette ki günün şartlarına göre oldukça ilginç gelişmelerdir.

Musiki Derneği bu tarz ilânlarla öğrenci ararken bir süre sonra gazetede yer alan başka bir ilânda piyano eğitimi verecek bir öğretmen arandığı görülmektedir.

*İlân
On ve on iki yaşlarında iki çocuğa piyano dersi verecek bir piyano
muallim veya muallimesi aranmaktadır Tâlib olanların şerâiti
kararlaştırmak için adres almak üzere matbaamıza mürâcaatları ilân
olunur.”⁷*

Dönemin eğitim öğretim faaliyetlerine ışık tutması bakımından önem taşıyan ve o günün şartları açısından değerlendirildiğinde ilginç bulunan başka ilânlara da rastlanmaktadır. Mesela bir anaokulundan bahseden ilân gazetede şu şekilde yer almıştır:

⁴ Albayrak, 17 Mayıs 336/ 1920, S.92, s.1.

⁵ Albayrak, 25 Eylül 335/ 1919, S.30, s.2.

⁶ Albayrak, 15 Şubat 336/ 1920, S.68, s.2.

⁷ Albayrak, 22 Teşrin-i sâni 336/ 22 Kasım 1920, S.119, s.2.

Maârif Müdüriyeti'nden

Yoncalık Süfelâ' Mahallesi'ndeki Gülşen Edeb İnâs (kızlar, kadımlar) İbtidâisi'nde ana sınıfı güşâd edilerek dört, beş, altı yaşlarındaki erkek ve kız çocuklarının kayd ve kabûlüne başlanıldığı i'lân olunur.⁸

Bu ilânda yer alan “dört yaş” ibaresi de ilginç bir ifadedir. Bu gün bile dört yaşındaki çocukların eğitimi hususu ülke genelinde yaygın değildir.

Bu ilândan yaklaşık sekiz ay sonra gazetede yer alan diğer bir ilânda anaokullarıyla ilgili daha kapsamlı bir açıklama yapılmakta ve bu konudaki gelişmeler şöyle izah edilmektedir:

Maârif Müdüriyeti'nden

Eylül sene 36 ibtidâsında umûm mekteblerin güşâd edileceği ve beş yaşından itibaren bütün çocukların tahsil mecbûriyyetine binâen beş yaşından yedi yaşına kadar zükûr (erkekler), inâs çocuklar ana sınıflarında husûsî terbiyeye tâbi' tutulacaklarından bunlar için merkezde Albayrak, Tatbikat, İnâs Gülşen Edeb, Hasan Basri ve Vani Efendi mekteblerinde birer husûsî sınıf güşâd edilmiş ve mevcûd kanûn ikmâl edildikçe yeni mekteblerin açılması mukarrer bulunmuştur. Bu yaşlarda çocuğu olanların mezkûr mektebler idâresine ve yedi yaşından yukarı etfâlin (çocukların) mahall-i tahsîli Maârif İdâresi'nce ta'yîn edileceğinden Maârif Müdüriyeti'ne mürâcaatları icâb edeceği ve nihâyet Eylül gagesine (sonuna) kadar çocuğunu mekteblerin birisine kayd ettirmeyen evliyâ-yı etfâl (veli) hakkında Tedrîsât-ı İbtidâ'îye Kanûnu'nun ahkâm-ı cezâiyyesi tatbîk olunacağı i'lân olunur.⁹

Eğitim öğretim faaliyetleri tabii ki anaokulu ya da ilkokullarla sınırlı değildir. Bu alanla ilgili olarak günümüzle mukayese edildiğinde yine ilginç bulunacak bir ilân şu ifadelerden oluşmaktadır:

Kolordu Sertabâbeti'nden

Erzurum'da dışçı yetişmek üzere bervecî-i âtî (aşağıdaki) şerâit dâiresinde dört talebe alınacaktır. Ârzû edecek talebelerin işbu Haziranın yirmi beşine kadar her gün saat bir buçuk sonrada Yakutiye Kışlası'nda Kolordu Sertabâbeti'ne mürâcaat eylemeleri i'lân olunur.

1-Çıracak sûretiyle Erzurum Merkez Hastahânesi'ne devâm edecek talebeler ya bir mekteb-i idâdîden me'zûn veyâhûd o derece tahsîl görmüş bulunmak şartıyla sinnen on dörtten dîn ve on yediden efzûn olmayacaktır.

2-Çıracak hastahânenin nizâmât-ı mevzûasına tâbi' bulunacaklardır. Hilâfında hareketleri görüldüğü anda zamân-ı istihdâmındaki iâşe ve ilbâs (giydirme) masârifâtı velisinden ahzedilerek serbest bırakılacaktır.

⁸ Albayrak, 28 Kânûn-ı evvel 335/ 28 Aralık 1919, S.56, s.2.

⁹ Albayrak, 30 Ağustos 336/ 1920, S.107, s.2.

3-Tâlibler mahalleleri imâmından ve vilâyet polis müdürüyetinden eshâb-ı hüsn-i hâl ve iffetten olduklarına dâir alacakları vesikalarını istid'âlarına rabten mürâcaat edeceklerdir. Tâliblerin adedi tekessür eylediği halde beynlerinde imtihân yapılacaktır.
4-İkmâl-i tahsîlinde Sıhhiyye Küçük Zâbit Nizâmâtı'na tâbîen aynı rütbe ile istihdâm edileceklerdir.¹⁰

Lise mezunu öğrencileri alarak dış hekimi yetiştirmek maksadıyla yapılan bu ilân ilginç kılan bir husus da mahalle imamından iyi hal kâğıdı alınmasıdır. Zaten mahalle ve köy imamlarının bu maksatla resmi mühürleri olduğu ileride yer verilecek olan bir kayıt ilânından da anlaşılmaktadır.

Eğitim öğretim faaliyetleri alanında bir ilân da Öğretmen Okulu Müdürlüğü'nden yapılmış ve öğrenci alımıyla ilgili hususlar şöyle dile getirilmiştir:

Dârümuallimîn Müdüriyeti'nden
Dârümuallimîn Eylûl ibtidâsında güşâd ve nizâm-nâme-i mahsûs mûcibince şehri mezkûrun birinden on beşine kadar talebe kayd ve kabûl edileceğinden tâlib olanların vesâik-i lâzîmîyi mustashiben (yanlarına alarak) Dârümuallimîn Müdüriyeti'ne mürâcaat eylemeleri i'lân olunur.¹¹

Gazetede öğrencileri ilgilendiren başka bir ilânda ise öğrenci alımı değil de öğrenci alınmayacağı şu sözlerle ilân edilmektedir:

i'lân
Mekâtib-i Askeriyye Müfettişliği'nden
Kolordu Mektepleri kadroları dolmuş olduğundan talebe kayd ettirmek üzere kimsenin mürâcaat etmemesi i'lân olunur.¹²

O günlerde medrese eğitimi de gündemde olduğundan bu konuda da aşağıdaki şekilde bir ilân verilmiştir:

Fetvâ Dâiresi'nden
Avn-i İlahî (Allah'ın yardımı) ve imdâd-ı ruhâniyyet-i Hazret-i Peygamberi ile güşâd olunmak üzere bulunan Dâr ül Hilâfet ül Aliye Erzurum Medresesi'ne talebe kayd ve kabûlüne 1 Kânûn-ı evvel (Aralık) den i'tibâren mübâşeret (başlama) olunacağından ihzârî (hazırlık) kısmına cüz'î okuryazar bulunanların ve ibtidâ-i hâric kısmının birinci sınıfına tahsîl-i ibtidâîyi ikmâl etmiş olanların nüfûs tezkereleri ile aşî şahâdetnâmelerini mustashiben nihâyet on beş güne kadar Fetvâ Dâiresi'ndeki Medrese Müdüriyeti'ne Cum'adan mâadâ her gün ezânî saat dörtten on'a kadar mürâcaat eylemeleri i'lân olunur.¹³

¹⁰ Albayrak, 14 Haziran 336/ 1920, S.96, s.2.

¹¹ Albayrak, 23 Ağustos 336/ 1920, S.106, s.2.

¹² Albayrak, 22 Teşrîn-i sâni 336/ 22 Kasım 1920, S.119, s.2.

¹³ Albayrak, 29 Teşrîn-i sâni 336/ 29 Kasım 1920, S.120, s.2.

Kamu Hizmetleri

Milli Mücadele yıllarında Erzurum'da yayımlanan Albayrak Gazetesi'nde yer alan ilânların bir kısmı da kamu kurumları tarafından verilen ilânlardır.

Mesela Posta ve Telgraf Baş Müdüriyeti'nce şu ilân verilmiştir:

*Posta ve Telgraf Baş Müdüriyeti'nden:
Eylülün on beşinden itibaren kıymeti iki bin kuruşu ve adedi bir postada şahs-ı vahidden şahs-ı vahid nâmına biri tecâvüz etmemek şartıyla dâhili kıymetli paket ve mektûb kabûl edilmektedir.*¹⁴

Bir süre sonra kıymet artırımına giden kurum bu değişikliği ilgililere duyurmak için bu kez ilânı şu şekilde vermiştir:

*Posta ve Telgraf Baş Müdüriyeti'nden
Kıymeti beş bin kuruş ve adedi kemâkân (eskiden olduğu gibi) şahs-ı vahid namına birden fazla olmamak kaydıyla kıymetli mürâselât (mektuplar) kabûl edileceği ilân olunur.*¹⁵

Yukarıdaki ilânlardan kıymetli evrak veya para transferi işinde Posta ve Telgraf İdaresi'nin önemli sorunlar yaşadığı ve bazı kısıtlamalara giderek tedbirler almaya çalıştığı görülmektedir. Yine Albayrak Gazetesi'nde yer alan bazı haberlerden Ferit Paşa Hükümeti'nin havale, değerli mektup gibi hizmetleri kaldırdığı, postaya verilen ve içinde para bulunan mektupların güvenliğinin sağlanamadığı ve posta işlemlerinde gecikmeler olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶ Hatta posta ve havale işlemlerindeki sıkıntılar o dönemde Erzurum'u ziyaret eden heyetin başında bulunan Mirliya (Tuğgeneral) Fevzi Paşa'ya da anlatılmış ve talepler heyet tarafından not alınmıştır.¹⁷ Böyle bir durumda İstanbul Hükümeti'ni devre dışı bırakarak bankalar vasıtasıyla havale yapılması gündeme gelmiş ve önemli bir adım atılmıştır. İşte Ziraat Bankası'nın bu önemli görevi üstlenmesine karar verilmiş ve keyfiyet şu şekilde gazetede ilân edilmiştir:

*İlân
Makam-ı Vilâyet'ten
Şimdiye kadar Zirâat Bankalarına Dersââdet merkezinden vaz' edilen usûl mücibince yalnız merkezle muâmele ifâsına me'zûniyyet verilmiş ve bundan müteaddid yanlışlık ve sû-i isti'mâl vuku'una meydân verilmemekten ibâret bulunmuştur. Elyevm İstanbul muhâberâtının inktâ'î mezkûr usûl ile havâle teâtisini mümkün kılmadığından ve vilâyât ve livâlardaki bankalar muamelâtının ve mesâlih-i milletin (milletin işlerinin) ma'rûz-ı akamet olması da câiz olmadığından havâle muâmelâtının teşkîli ve cereyânı münâsib görülmüştür. Anadolu'daki tekmi'l Zirâat Bankaları şubeleri beyinde havâle muâmelesi icrâ*

¹⁴ Albayrak, 16 Teşrîn-i evvel 335/ 16 Ekim 1919, S.36, s.2.

¹⁵ Albayrak, 14 Kânûn-ı evvel I 335/ 14 Aralık 1919, S.52, s.2.

¹⁶ Albayrak, 11 Kânûn-ı evvel 335/ 11 Aralık 1919, S.51, s.1.

¹⁷ Albayrak, 14 Kânûn-ı evvel 335/ 14 Aralık 1919, S.52, s.2.

edilecektir. Bunun için Ankara Şu'besi merkez ittihâz olunarak mezkûr Şu'bece tefhîm kılınacak (bildirilecek) şifreler vilâyâtteki şu'belere irsâl olunacak ve vilâyât bank müdürleri dâhi mülhakat (kendilerine bağlı yerler) için aynı sûretle husûsî şifreler tertîb ederek havâle muâmelesini bu sûretle tedvîr edeceklerdir. Keyfiyyet mülhakata tebliğ kılınmış olmakla mündericâtın gazetenizle de i'lânı.¹⁸

Bu ilândan kısa bir süre sonra Posta Müdüriyeti'nden yapılan başka bir ilânla halkın İstanbul'a Türkçe ve Fransızca olarak ticarî telgraf gönderebileceği ancak Telgraf İdaresi tarafından hiçbir şekilde sorumluluk kabul edilmeyeceği bildirilmektedir.¹⁹

Mektupların tek sayfa ve açık olarak postaya verilmesinin istendiği ilginç bir ilân da şu şekilde gazetede yer bulmaktadır:

Erzurum Posta Müdüriyeti'nden:

Dersâdet, Trabzon, Sivas cihâtı postaları her ayın bir, dokuz, on beş ve yirmi üçüncü günleri, mülhakat postası da her hafta Cumartesi ve Salı günleri alessabah hareket edeceğinden eshâb-ı mesâlihın posta hareketinden bir gün evvel akşam alaturka saat on bire (akşam namazından bir saat önce) kadar mürâcaat eylemeleri ve bilumûm mekâtîbin yalnız bir sahifeye yazılarak ve açık olarak postahâneye tevdi' edilmesi i'lân olunur.²⁰

Posta işleriyle ilgili başka bir ilânda Narman ile Oltu arasında posta sistemi oluşturulduğu şu sözlerle bildirilmiştir:

Makam-ı Vilâyet'ten

Narman - Oltu arasında evrâk ve mürâselât-ı âdfîye (adi mektup) nakl eylemek şartıyla haftalık jandarma postası te'sîs edilmiştir.²¹

Kamu kurumları tarafından verilen ilânların büyük bir bölümü de Erzurum ve civarındaki İcra Daireleri tarafından verilmiştir. Bu ilânlarda genellikle Ermenilerden alacağı olan kişilerin talepleri doğrultusunda icra işlemlerinin yürütüldüğü görülmektedir.²² Bu konuda Erzurum Sulh Mahkemesi'nden verilen bir ilân şöyledir:

Erzurum'un Yoncalık Mahallesi'nde mukîm aslen Arzuti Karyeli Ali Kemâl Efendi bin Ömer Efendi'nin Umudum Karyeli Yaylı oğlu Kirkor aleyhine Erzurum Sulh Mahkemesi hukuk kısmında ikame eylediği alacak davasından dolayı tastîr kılınan (yazılan) da'vetiyye varakası üzerine

¹⁸ **Albayrak**, 15 Nisan 336/ 1920, S.84, s.2.

¹⁹ **Albayrak**, 13 Mayıs 336/ 1920, S.91, s.2.

²⁰ **Albayrak**, 5 Temmuz 336/ 1920, S.99, s.2.

²¹ **Albayrak**, 16 Ağustos 336/ 1920, S.105, s.2.

²² **Albayrak**, 30 Teşrin-i evvel 335/ 30 Ekim 1919, S.40, s.2; **Albayrak**, 8 Mart 336/ 1920, S.74, s.2; **Albayrak**, 1 Nisan 336/ 1920, S.81, s.2; **Albayrak**, 19 Temmuz 336/ 1920, S.101, s.2; **Albayrak**, 30 Ağustos 336/ 1920, S.107, s.2; **Albayrak**, 27 Eylül 336/ 1920, S.111, s.2.

merkumun (adı geçen) mahall-i süknâsı (ikametgâh) ma'lûm olmadığı karyesi hey'et-i ihtiyâriyyesi tarafından bildirilmekle icrâ-yi muhâkemesi 12 Kânûn-ı sâni sene 337 Çarşamba gününe ta'lîk kılınmış olduğundan merkumun yevm-i mezkûrda mahkemede hazır bulunması ve aks-i takdîrde gıyâben muhâkemesinin rü'yet (görme) olunacağı usûl-i muhâkemât-ı hukukiyye kanûnununun 26 ncı maddesi hükmüne tevfiikan i'lân olunur.²³

Ancak icra ilânlarının hepsi Ermenilere yönelik değildir. Türk vatandaşlarının kendi aralarında karşılaştıkları problemleri yansıtan ilânlara da rastlanmaktadır.²⁴

Kamu kurumları tarafından verilen ilânlar arasında bazı kurumların ihtiyaç duyduğu çeşitli malzemenin temini için verdikleri ilânlara da rastlanmaktadır.²⁵ Mesela On Beşinci Kolordu ihtiyaç duyduğu yiyecek maddelerinin temini maksadıyla şöyle bir ilân vermiştir:

i'lân

On Beşinci Kolordu ihtiyacı için sığır eti, kuyruk yağı, sâbûn, odun, saman, ot münâkasaya (ihalede eksiltme) konulmuştur. Tâlib olanların şerâit-i kontratoyu anlamak ve tenzîl-i fiyatla pey sürmek üzere Cumartesi, Pazartesi, Perşembe günleri Levâzım Dâiresi'ne [Yakutiye Kışlası'nda] gelmeleri i'lân olunur.²⁶

Aynı şekilde yine Kolordu tarafından verilen bir ilânda askerî elbise yaptırmak maksadıyla yün eğirme işi talep edilmektedir ki tekstil devlerinin biri biriyle mücadele ettiği günümüz şartlarında ilâna bakıldığında oldukça ilginç gelmektedir. İşte bu ilginç ilân şu ifadeleri taşımaktadır:

i'lân

K 15 Levâzım Riyâseti Vekâleti'nden:

Kavak Mahallesi'nde ve Telgraphâne civârında teessüs eden İş Yurdu'nda efrâd-ı askeriyenin ilbâsı için yıkanmış ve taranmış yün mevcûd olub kumaş yapılmak için eğirilecektir. Beher atîk-i kıyyeye (okka) eğirilme ücreti olarak kırk kuruş verilecektir. Eğirmek arzu edenlerin İş Yurdu Müdüriyeti'ne mürâcaatları i'lân olunur.²⁷

Bu ilândan bir sonuç alınamamış olacak ki yaklaşık bir ay sonra aşağıdaki ilân verilmiş ve ücretin de artırılması yoluna gidilmiştir.

²³ **Albayrak**, 13 Kânûn-ı evvel 336/ 13 Aralık 1920, S.122, s.2.

²⁴ **Albayrak**, 31 Mayıs 336/ 1920, S.94, s.2; **Albayrak**, 11 Teşrîn-i evvel 336/ 11 Ekim 1920, S.113, s.2; **Albayrak**, 22 Teşrîn-i sâni 336/ 22 Kasım 1920, S.119, s.2.

²⁵ **Albayrak**, 29 Mart 336/ 1920, S.80, s.2; **Albayrak**, 12 Eylül 336/ 1920, S.109, s.2.

²⁶ **Albayrak**, 2 Ağustos 336/ 1920, S.103, s.2.

²⁷ **Albayrak**, 2 Ağustos 336/ 1920, S.103, s.2.

İlan

*Ordu için İş Yurdu'nda dokunacak kumaşlık ipe şiddetle ihtiyâc vardır. Yıkanmış ve taranmış yünden ip yapmak için beher kıyye-i atikine elli kuruş ücret verilecektir. Eğirilmesine tâlib olanlar Kolordu İş Yurdu Müdüriyeti'ne mürâcaat etmeleri i'lan olunur.*²⁸

Bazen de kamu kurumları tarafından halka teşekkür etmek amacıyla ilân verildiği görülmektedir. Mesela Narman Kazası ahalisinin öşür vergisi olarak verilen hububatın Erzurum'a nakli hususunda büyük fedakârlıklar göstermesi üzerine Kolordu ve Vilâyet makamı tarafından kendilerine gazete vasıtasıyla teşekkür edilmiştir.²⁹ Aynı şekilde orduya yaptıkları yardımdan dolayı Erzurum ve Bayburt halkından bazı kişilerin yaptığı yardım miktarı ve adları zikredilerek kendilerine teşekkür edilmiştir.³⁰ İspir Kazası ahalisine de orduya yaptıkları yardımdan dolayı teşekkür edildiği görülmektedir.³¹

Ayrıca devlete olan borçlar ve bunların ödenmesiyle ilgili düzenlemeleri içeren ilânlara³² ve sahte paraların gerçeklerinden ayırt edilmesi için yapılan açıklamalara da rastlanmaktadır.³³ Bazen de vergi ve kanunlarda yapılan değişikliklerin halka duyurulması veya askerlik iş ve işlemlerinin düzenlenmesi maksadıyla ilân verilmiştir.³⁴ Bazı vakıflara ait kira ilânlarına da rastlanmaktadır.³⁵

Kamu kurumları tarafından verilen ilginç ilânlardan biri de Erzurum ile Sarıkamış arasında haftanın belirli günlerinde karşılıklı olarak tren seferlerinin yapılacağı ilân edilmesidir. Erzurum'a tren 20 Ekim 1939 tarihinde gelmiştir.³⁶ Bu tarihten yaklaşık 19 yıl önce verilen ilânda söz konusu edilen hat Ruslar tarafından yapılmıştır. Albayrak Gazetesi'nde yer alan ilân şu ifadelerden oluşmaktadır:

İlan

Makam-ı Vilâyet'ten

*Sarıkamış'a azîmet ve avdet edecek (gidip gelecek) ahâlî için Pazartesi ve Perşembe günleri saat sekiz otuz evvelde ve müteakiben (karşılıklı olarak) Erzurum ve Sarıkamış'tan birer yolcu katârının tahrik (hareket) ve yolcuların esbâb-ı istirâhatlarının her sûretle mükemmelen te'mîn edileceği ve zikrolunan günlerden mâadâ katârlara yolcu kabûl edilmeyeceği Şimendifer Tabur Kumandanlığı'ndan bildirilmekle i'lan olunur.*³⁷

²⁸ Albayrak, 27 Eylül 336/ 1920, S.111, s.2.

²⁹ Albayrak, 31 Mayıs 336/ 1920, S.94, s.2.

³⁰ Albayrak, 5 Temmuz 336/ 1920, S.99, s.2.

³¹ Albayrak, 29 Teşrîn-i sâni 336/ 29 Kasım 1920, S.120, s.2.

³² Albayrak, 11 Kânûn-ı evvel 335/ 11 Aralık 1919, S.51, s.2.

³³ Albayrak, 15 Teşrîn-i sâni 336/ 15 Kasım 1920, S.118, s.2.

³⁴ Albayrak, 8 Eylül 336/ 1920, S.108, s.2; Albayrak, 12 Eylül 336/ 1920, S.109, s.2.

³⁵ Albayrak, 5 Teşrîn-i evvel 336/ 5 Ekim 1920, S.112, s.2; Albayrak, 29 Teşrîn-i sâni 336/ 29 Kasım 1920, S.120, s.2.

³⁶ Murat Küçükkuşurlu, Gürkan Fırat Saylan, "Şimendiferin Erzurum Yolculuğu", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum 2009, S.38, s.330.

³⁷ Albayrak, 15 Teşrîn-i sâni 336/ 15 Kasım 1920, S.118, s.2.

Personel Alımı

Kamu kurumları bazen de personel alımı için ilân vermişlerdir. Mesela Posta ve Telgraf İdaresi tarafından şöyle bir ilân verilmiştir:

Posta ve Telgraf Baş Müdüriyeti'nden:

Telgraf İdaresi'nde münhall sekiz yüz kuruş esâs maâşlı makinistliğe tâlib olan zevâtın yevm (gün) ve şerâit-i müsâbakayı anlamak üzere Posta ve Telgraf Baş Müdüriyeti Tahrîrât Kalemî'ne mürâcaat eylemeleri i'lân olunur.³⁸

Öğretmen okuluna kâtip alınacağı da şu ilânla duyurulmuştur:

Kâtib Aranıyor

Zamâmiyle (ek) beraber iki bin iki yüz kuruş maâşlı –maâş-ı aslîsi 400 kuruş- Dârümuallimîn kâtibliğine tâlib olanların Maârif Dâiresi'ne mürâcaatla isimlerini kayd ettirmeleri i'lân olunur.³⁹

Tortum ve Narman kazalarının tahrirat kâtipliğine alınacak kişilerle ilgili olarak da aşağıdaki şekilde ilân verilmiş olduğu görülmektedir.

i'lân

Vilâyet Makamı'ndan

Tortum ve Namervan⁴⁰ kazâlarının dörder yüz kuruş maâşlı tahrîrât kitâbetleri (kâtiplik) münhall olduğundan tâlib bulunanların Makam-ı Vilâyet'e mürâcaat etmeleri i'lân olunur.⁴¹

Personel alımı ile ilgili bir ilân da Maarif Müdüriyeti tarafından Öğretmen alımı ile ilgili olarak yapılmış ve şu ifadeler kullanılmıştır:

Maârif Müdüriyeti'nden

Birçok ibtidâî muallim ve muallimlikle sultâni (lise) riyâzî ve ulûm-i tabîyye Fransızca grupları muallimlikleri münhalldir. Tâlib olanların hâmil buldukları vesâiki mustashiben Maârif Dâiresi'ne mürâcaat eylemeleri lüzûmu i'lân olunur.⁴²

Bu ilânla öğretmen ihtiyacı karşılanamamış olmalı ki hemen bir sonraki nüshada daha kapsamlı olarak aşağıdaki ilân yayınlanmıştır.

Makam-ı Vilâyet'ten

Memleketin hayâtî ihtiyâcâtından bulunan müessesât-ı ilmiyyenin bir hâl-i

³⁸ Albayrak, 16 Teşrîn-i sâni 335/ 16 Kasım 1919, S.45, s.2.

³⁹ Albayrak, 31 Mayıs 336/ 1920, S.94, s.2.

⁴⁰ Erzurum'un Narman İlçesi'nin bilinen en eski adı "Namervan" dır. Daha sonra ilçe "İd" adını almıştır. Günümüzde ise "Narman" adıyla anılmaktadır.

⁴¹ Albayrak, 8 Teşrîn-i sâni 336/ 8 Kasım 1920, S.117, s.2.

⁴² Albayrak, 16 Ağustos 336/ 1920, S.105, s.2.

tekemmüle ircâ'ı için maârif hâricinde bulunub da hidmet-i vataniyelerini sınıf-ı maârifte ifâya tâlib olan muallim ve muallimelerin de şerâit-i âtiye dâiresinde meslek dâhiline alınması muvâfik görülmüştür. Mukaddes terbiye mesleğine yeniden intisâb etmek ârzüsünde bulunub da kanûnen mu'teber vesâikini hâmil ve hâiz bulunmayanların da hidmetinden istifâde edilebilmek için Ağustos'un on beşinden Eylül'ün on beşine kadar devâm etmek üzere Dârülmuaallimîn'de bir hey'et-i imtihâniyye teşkil olunmuştur. Sinnî (yaşı) on sekizden dün otuz beşten efzûn olmayan Tebaa-ı Devlet-i Aliyye'den ahlâka mugayir bir cünha (cürüm) ile mahkûm ve meslek-i ta'limiyyeye mâni' olacak avâriz-ı cismânîyye ile ma'lûl bulunmayan her ferd ehliyyetnâme istihsâli için imtihâna dâhil olabileceğinden tâlib olanların tezkere-i Osmaniye, sıhhat şahâdetnâmesi ve hüsn-i hâl vesîkası, mekteb şahâdetnâmeleri ile bir hidmet-i husûsiyye ve resmîyyede bulunmuş ise tebriye-i zimmet mazbatalarını rabt ederek merkezde vilâyete ve mülhakatta mutasarrıf ve kaimmakamlığa bilistid'â mürâcaat eylemeleri lâzımdır. İmtihâna tâbi' olanların kayd ve kabûl müddeti Eylül'ün on beşine kadar. Muallim ve muallimelik evsâfını hâiz bulunduğunu nâtik (söyleyen, belirten) vesâike mâlik bulunanlar da me'mûriyyet istihsâli (elde etme) için sene-i dersîyye ibtidâ'sından evvel doğrudan doğruya Maârif İdâresi'ne mürâcaat etmeleri.⁴³

Görüldüğü gibi o dönemde öğretmen ihtiyacı oldukça fazladır. Bunun içindir ki öğretmen olanların hemen atanacağı belirtilirken öğretmen olmayanlara da yapılacak bir sınavla öğretmenlik hakkı verileceği duyurulmaktadır. İşte böyle bir ortamda Öğretmen alımıyla ilgili başka bir ilân da gazetede şu şekilde yer almıştır:

Bayezid Livâsı dâhilinde istihdâm edilmek üzere on dokuz ibtidâî muallimine ihtiyâc vardır. Harc-i râhları peşinen tesviye (ödeme) edileceklerinden tâlib olanların bir haftaya kadar Maârif Dâiresi'ne mürâcaatları i'ân olunur.⁴⁴

Polis alımı ile ilgili olarak da aşağıdaki ilân verilmiştir.

Polis Müdüriyeti'nden:

Polis kadrosunun noksânına binâen mikdâr-ı kâfi muvakkat polis me'mûru kayd edileceğinden tâlib olanların bilistid'â mürâcaat eylemeleri i'ân olunur.⁴⁵

⁴³ Albayrak, 23 Ağustos 336/ 1920, S.106, s.2.

⁴⁴ Albayrak, 11 Teşrin-i evvel 336/ 11Ekim 1920, S.113, s.2.

⁴⁵ Albayrak, 8 Teşrin-i sâni 336/ 8 Kasım 1920, S.117, s.2.

Ticarî İşler

Gazetenin abone işlemleriyle ilgili olarak ardı ardına yapılan "İdareden: Okuyucularımıza"⁴⁶ adlı ilânların yanı sıra diğer ticarî ilânlara da rastlanmaktadır. Ancak bu ticarî ilânlardan biri satış yapmak için değil, alım yapmak için verilmiştir:

İlân

İstanbul'da Yemiş İskelesi Değirmen Sokağı numro 9 A'yanzâde Mehmed

Hıfzı, Ticâret, İdhâlât, İhrâcât İdârehânesi:

Sâde yağ: Haleb, Trabzon, Anadolu

Pirinç: Bursa, Tosya, Ankara, Boyabat

Mısır vesâire

Fasulye: Kastamonu, Trabzon, Ordu, Konya

Nohut: Karabiga, Konya

Barbunya: Kazıklı, Ordu

Şeker: Kristalize, Küp, Kare, Kelle

Kahve: Santavi, Ribo

Tiftik: Ankara, Kastamonu, Konya

Yapağı: Ankara, Kastamonu, Konya

Deri: Kastamonu, Konya, Ankara

Keten Tohumu: Kastamonu, Ankara, Konya

Buğday, Arpa, Mısır

Mevâdd-ı mezkûre üzerine toptan, perâkende alış yapılır. İstikâmet ve emniyeti müselleme (bilinen) olan işbu ticârethâneyi tavsiye ederiz.⁴⁷

Albayrak Gazetesinde yer verilen ilânlardan biri de pastahane ilânı olup şu ifadeleri içermektedir:

Kafkas Pastacı Yurdu

Nezâfete son derece riâyetkâr olan Kafkas Pastacı Yurdu'nda kakao, sütlü kahve, sütlü çay ve gayet lezîz muhtelif pastalar yapılmaktadır. Ârzû buyuran muhterem müşterîlerimize arz ve tebşîr ederiz.

Tebriz Kapısı'nda Şefik Kırâathânesi ittisâlinde (yanında) Erivanlı Mehmed Efendi Birâderler⁴⁸

Ticarî amaçla verilen ilânlardan biri de sigara ile ilgili olarak verilmiş olup ilginç ifadeler taşımaktadır:

İlân

Habîb Baba Türbesi karşısında Rasim Efendi'nin mağazasında gayet nefis Bafra sigaraları satılmakta olduğu ahâlî-i muhteremeye ilân olunur.⁴⁹

⁴⁶ Albayrak, 13 Teşrin-i sâni 335/ 13 Kasım 1919, S.44, s.2.

⁴⁷ Albayrak, 2 Teşrin-i sâni 335/ 2 Kasım 1919, S.41, s.2.

⁴⁸ Albayrak, 7 Kânûn-ı evvel 335/ 7 Aralık 1919, S.50, s.2.

⁴⁹ Albayrak, 12 Temmuz 336/ 1920, S.100, s.2.

Evinde müzik enstrümanları satan bir şahıs gazeteye diyalog şeklinde bir ilân vermiş ve ilgi çekmek için yazı aşağıdan yukarıya doğru yazılmış ve satıcı şu ifadelerle müşterilere seslenmiştir:

- *Of.. Ruhum sıkılıyor kış gecelerini nasıl ve ne sûretle geçireceğim?*
- *Azîzim niçin şimdiden şikâyet ediyorsunuz daha kışa pek çok var binâenaleyh eğer mûsikîye hevesiniz varsa size bir yer tavsiye edeyim.*
- *Nasıl ve nereye?*
- *İşte şu adrese: Yalnızlığımızı unutturacak ve size kavgasız bir arkadaş bulacak olan Kırkçeşme Hamamı karşısındaki hâne; orada ud, kanûn satıldığı gibi ârzû buyuranlara pratik olmak üzere ders verecek muallim gösterilir.*
- *Beyim ud, kemân ve kanûnunuz niçin böyle muattal (kullanılmaz) duruyor?*
- *Azîzim tel bulamadığımdan dolayı.*
- *Öyle ise yukarıki adrese mürâcaat ederseniz bu müşkiliniz de halledilmiş olur.⁵⁰*

Evlilik ve Düğün Tebrikleri

Sosyal hayatın vazgeçilmez unsurlarından olan evlilik konusunda da gazetede bazı ilânlara rastlanmaktadır. Bunlar genelde evlenen çiftleri tebrik etmek maksadıyla gazete idaresi tarafından yayınlanmıştır ve sayıları azdır. Böyle bir ilân gazetede şu şekilde yer almıştır:

Velîme (düğün, şölen, evlenme)
Memleketimizin münevver gençlerinden bidâyet a'zâsı Münir Beyle tüccârdan Mısırlıhâde Mehmed Efendi'nin kerîmeleri hanımın bugün emr-i mesnûn (alışılmış olduğu üzere) akidleri icrâ' kılınmıştır. Münir Bey kardeşimizi samîmiyetle tebrik eder ve tarafeyne saâdetler dileriz.⁵¹

Benzer ilânları gazetenin diğer nüshalarında da görmek mümkündür.⁵² Mesela bu konuda farklı ifadelerle yazılan bir evlilik ilâmı da şu şekilde gazete sayfaları arasındaki yerini almıştır:

Akid
Erzurum askerî ve gurebâ hastahâneleri dispanseri emrâz-ı cildiyye ve zührevîyye mütehassısı Kıdemli Yüzbaşı Mehmed Şaban Efendi ile Şark Cebhesi Kumandanlığı Emir Zâbiti Barutçuzâde Salim Bey'in hemşireleri hanımefendinin akidleri icrâ' edilmiştir. Saâdet temenni ederiz.⁵³

⁵⁰ Albayrak, 8 Teşrîn-i sâni 336/ 8 Kasım 1920, S.117, s.2.

⁵¹ Albayrak, 6 Teşrîn-i sâni 335/ 6 Kasım 1919, S.42, s.2.

⁵² Albayrak, 18 Kânûn-ı evvel 335/ 18 Aralık 1919, S.53, s.2.

⁵³ Albayrak, 23 Ağustos 336/ 1920, S.106, s.2.

Bu ilânlara bakıldığı zaman özellikle nezaket kurallarına uyulduğu, edebî bir dil kullanıldığı ayrıca evlenen hanımların adlarının zikredilmediği görülmektedir.

Sosyal Yardımlaşma

Milli Mücadele yıllarında yardımlaşma denilince hemen Kızılay akla gelmektedir. Kızılay'ın faaliyetlerine teşekkür etmek üzere gazeteye ilân veren Yusufeli Belediye Başkanı Hasan Hüseyin Bey duygularını şöyle dile getirmiştir:

Hilâl-i Ahmer'e Teşekkür

Hilâl-i Ahmer Hey'et-i Muhteremesi'nin vilâyetimize gönderdiği hey'et, vilâyetimizin her tarafını dolaştığı halde kazâmızın yollarının menâati (sarp) sebebiyle gelemeyeceğini zannederek kazâmız muhtâcînine muâvenet (yardım) edebileceğini hiç ümid etmemiştik. Fakat muhterem Cem'îyyetin hakkşinâs Erzurum Şu'besi kazâmızı unutmayı bir hey'et göndererek bizleri tasavvur edilemeyen bir lûtfâ gark etti. İki bine karib (yakın) muhtâcîni iksâ'(giydirme) ve elli çocukluk dâr ül eytâmımıza (yetimler yurdu) muktezî malzemeyi i'tâ' etti. Erzurum Hilâl-i Ahmer Şu'besi'nin her türlü mezâhime (eziyet) katlanarak kazâmızı teşrîf eden Sıhhiye Müdürü Şerif ve Doktor Şekib Beylerin mezâyâ-yı ahlâkıyye (ahlâki meziyet) ve fedâkârlıklarına karşı ahâlîmizin şükrân ve minnetdârlığını arz eylerim.

Yusufeli Belediye Reîsi

*Hasan Hüseyin*⁵⁴

Kızılay'ın Milli Mücadele yıllarında Erzurum ve çevresinde yaptığı önemli hizmetlere delâlet eden bu ilânın satır aralarında önemli bir bilgi ortaya çıkmaktadır. Çünkü burada yer alan ifadelerden, uzun yıllar Erzurum Numune Hastanesi'nin polikliniklerine verilen “Şerif Efendi Polikliniği” ve daha sonra yapılan düzenleme ile oluşturulan “T.C. Sağlık Bakanlığı Şerif Efendi Aile Sağlığı Merkezi” adının nereden geldiği ve Şerif Efendi'nin kim olduğu anlaşılmaktadır.

Kızılay tarafından bölgeye gönderilen “İmdad-ı Sıhî Heyeti” de Erzurum'dan ayrılışları münasebetiyle Albayrak Gazetesi'ne şöyle bir ilân vermişlerdir:

Erzurum'da Albayrak Gazetesi Müdîr-i Muhteremi'ne

Erzurum ahâlî-i muhteremesinden görmüş olduğumuz lûtf ve teveccühün minnetdârı olduğumuz hâlde bugün Erzurum Vilâyeti'nden kemâl-i tahassürle ayrılıyoruz. Umûm ahâlî-i kirâma arz-ı hürmetlerimizi tebliğ vesâtet-i âlînizi istirhâm ederim.

*Doktor Lütfü*⁵⁵

Kızılay'ın faaliyetleri ile ilgili çok sayıda makale, haber, mülâkat ve şiirlere rastlanmakla birlikte şöyle bir ilân da göze çarpmaktadır:

⁵⁴ **Albayrak**, 23 Teşrîn-i sâni 335/ 23 Kasım 1919, S.46, s.2.

⁵⁵ **Albayrak**, 4 Kânûn-ı evvel 335/ 4 Aralık 1919, S.49, s.2.

Fitraların Hilâl-i Ahmer'e Verilmesi Hakkında Fetvâ-yı Şerif
Zeyd üzerine vâcib olan sadaka-i fitri, fakîr olan sigar ve mecânîn ve aceze-yi idâre ve iâşe için te'sîs eden Hilâl-i Ahmer müessesesi verilen sadakatı ba'delahz müessesenin sandukuna teberru' eylemek üzere sanduk başında bulundurduğu amr ve fakir-i bâliğa verib amr-ı mezbûr dahi ol sanduka teberru' ve müessesenin tarafından dahi fukara-yı mezbûruna sarf edilse, zeyd üzerine vâcib olan sadaka-i fitri edâ' etmiş olur mu?
Elcevâb.....Olur.
Erzurum Müftisi Solakzâde
*Muhammed Sadık*⁵⁶

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında Kızılay'a yardım etmenin dini bir boyutu olduğu en azından bu davranışın dini yönden tasvip edilen bir davranış olduğuna dikkat çekildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Kızılay'ın niteliklerine yer verilerek onun çocukları, akli dengesi yerinde olmayanları ve muhtaç insanları idare ve iâşe amacıyla kurulmuş bir kurum olduğu dile getirilmektedir. Ancak bu kuruma yapılan yardımların dini açıdan kişilerin üzerindeki sorumluluğun kalkmasını sağlamasının ancak kurumun elde ettiği geliri fakirlere harcaması şartına bağlandığı da gözden kaçmamaktadır.

Albayrak Gazetesi'nin 23 Ağustos 336/ 1920 tarihli nüshasında Kolordu Kumandanlığı tarafından yayınlanan bir tebliğde yine sosyal yardımlaşmaya yönelik açıklamalarda bulunulmuş, kurban kesen kişilerin kurbanlarını din, vatan ve milletin selamet ve saadeti için hudutlarda silahları ellerinde bekleyen asker evlatlarına göndermeleri istenmiştir. Daha önce Kızılay için olduğu gibi dönemin Erzurum Müftüsü Solakzade'nin imzasıyla bir fetva yayınlanmış ve kesilen kurbanların orduya verilmesinin dinen sakınca bulunmadığı hatta daha faziletli bir davranış olduğu ifade edilmiştir.⁵⁷

Sosyal yardımlaşmaya bazen dışarıdan yani yurtdışından katılımın da olduğu aşağıdaki ilândan anlaşılmaktadır:

Erzurum'da Albayrak Gazetesi İdârehânesi'ne
Şehîd olan kahramanların geride bıraktıkları çocukları ta'lîm ve terbiye etmek ve bunları halka ve memlekete nâfi' (yararlı) birer uzv (üye) halinde yetiştirmek maksadıyla ordu tarafından Erzurum'da vücûda getirilen Askerî Mekteblere ve Sanâyi' Gürbüzleri müesseselerine samîmî bir muâvenet olmak üzere Gümrü'de bulunan Rusya Cemâhîr-i Müttefikası Vekîli tarafından Rusya İctimâî Şûrâ Cemâhîr-i Müttefikası nâmına elli bin altın ruble ve Azerbaycan Şûrâ Cumhuriyeti nâmına Vekîl tarafından beş yüz aded yüzlük Osmanlı altını teberru' (bağış) ve ihdâ (hediye) edildiğinin gazetenizde neşrini ricâ ederim.

Şark Cebhesi Kumandanı
*Kâzım Karabekir*⁵⁸

⁵⁶ **Albayrak**, 14 Haziran 336 / 1920, S.96, s.2.

⁵⁷ **Albayrak**, 23 Ağustos 336/ 1920, S.106, s.1.

⁵⁸ **Albayrak**, 6 Kânûn-ı evvel 336/ 6 Aralık 1920, S.121, s.2.

Sağlık

Sosyal hayatın önemli unsurlarından sağlık konusunda da gazetede birçok ilâna rastlanmaktadır. Mesela çiçek hastalığı ve bundan korunmak için yapılan aşı çalışmalarıyla ilgili şöyle bir ilân yayımlanmıştır:

Makam-ı Vilâyet'ten:

Şu esnâda bazı mahallâta münferid çiçek vukuâtına tesâdüf edilmektedir. Gerçi üç ay evvel şehir dâhilinde umûmiyyet i'tibârıyla telkîh amelîyyâtı yapılmış ise de bunlar meyânında aşılardan tutmayanların bulunması muhtemel idüğünden gerek bu gibilerin ve gerek hiç aşılanmamış olan etfâlin her gün sabahtan akşama kadar Belediye Eczâhânesi'nde aşılatılmaları takarrür etmiştir. Çocukları aşılatılmak mecbûriyyetinde bulunanlarca ma'lûm olmak üzere ilân olunur.⁵⁹

Benzer ilânlar gazetenin çeşitli nüshalarında yer almakta ve bu vesileyle çiçek hastalığının bulaşıcı bir hastalık olduğuna ve aşı yaptırmamanın gereğine dikkat çekilmektedir.⁶⁰

Ayrıca Belediye Eczahanesi'nin yanı sıra Askerî Hastahane Eczahanesi'nden de istifade edilmesi hususunda verilen bir ilân şu ifadeleri taşımaktadır:

Belediye Riyâseti'nden

Beledi Eczâhânesi'nde muâlecâtın (ilaçlar) nedretine (azlık) binâen ahâlîye sühûlet (kolaylık) olmak üzere Askerîye Hastahânesi Eczâhânesi'nde ehven fîâtlarla reçete i'mâlına Kolordu Kumandanı tarafından müsâade buyrulmuş olduğu Sıhhiyye Müdürü'nün 16 Şubat 36 tarihli tezkeresiyle bildirilmiş olmakla menâfi-i umûmiyyeye tâ'liki hasebiyle cerîde-i ferîdenizle (eşsiz, tek gazete) ilânına müsâade buyrulmasını istirhâm eylerim.⁶¹

Gazetede dikkatleri celbeden ilânlardan biri de kendisini tedavi eden doktora bir hastanın gazete yoluyla alenen teşekkür etmesidir.

Alenen Teşekkür

Bir nezleyi müteâkıben gözlerime ârız olan ağrı üzerine birkaç etîbbâya (doktorlar) mürâcaatım beni elemelere, ıztırâblara dûçâr etti. Müzmin bir hâli alan mezkûr hâlimi cidden ağlatacak ve acıtacak dereceyi – buldurdu. Bir zât-ı muhteremin delâlet-i insâniyyetperverânesiyle Doktor Yüzbaşı Salih Beyefendi'ye mürâcaat edildi. Bu zât-ı muhterem hâneme gelerek beni nevâziş-gârâne (gönül alarak) bir sûrette tedâvîye başladı. Hazâkatinden (tıbbi bilgi ve beceri) cidden müstefid oldum ve el'ân olmaktayım. Muhterem ordumuz arasında böyle bir tabîb-i hâzıkın

⁵⁹ Albayrak, 7 Kânûn-ı evvel 335/ 7 Aralık 1919, S.50, s.2.

⁶⁰ Albayrak, 1 Kânûn-ı sâni 336/ 1 Ocak 1920, S.57, s.2; Albayrak, 27 Kânûn-ı evvel 336/ 27 Aralık 1920, S.124, s.2.

⁶¹ Albayrak, 23 Şubat 336/ 1920, S.70, s.2.

mevcûdiyyeti vatan ve milletin saâdetine bir delil olmakla kendilerine alenen teşekkürâtımı takdîm ve benim gibi merzânın (hastalar) ve bilhâssa müntesibîn-i maârifin mîr-i mûmâleyhe koşmalarını tavsiye ve ricâ eylerim.
Tedrisât-ı İbtidâiyye Müfettişi
*Abdurrahim*⁶²

Hastalar tarafından doktorlara teşekkür için verilen ilânların yanı sıra doktorların hastalara ulaşmak için verdikleri ilânlar da göze çarpmaktadır. Meselâ Osmanlı Tıp Fakültesi'nin Göz Bölümü'nden birincilikle mezun olan bir doktor, oldukça iddialı ve kendinden emin ifadeler kullanmakta, herhangi bir sağlık problemi olanların endişe etmelerine gerek olmadığını, son asırda meydana gelen teknik gelişmeler sayesinde her türlü hastalığa ilaç bulunduğu gibi görme bozukluğu olanları da tedavi edeceğini dile getirmektedir. Söz konusu ilân şu ifadelerden oluşmaktadır:

Muhterem Erzurum Ahâlîsi'ne Müjde
Osmanlı Tıp Fakültesi'nin Göz Şu'besi'nden birincilikle neş'et eden:
Doktor Hakkı Cenab
Sihhatinize bir zarar âriz olursa kat'iyen endişe etmeyiniz. Asr-ı âhirin terakkiyât-ı fenniyesine tevâfuk (uyuma) eden her nevi hastalığa ilâc bulunduğu gibi görgü ve rü'yetten (görme, bakma) tamâmen mahrûm olan ihtiyârlarla hasta gençlere tedâvî imkânı bahş edilmiştir.
Ağrı hissetmeksizin her cins ameliyyât kemâl-i muvaffakiyyet ve emniyyetle icrâ' edilir. Fîâtlar gayet ehvendir.
Bu bir daha ele geçmeyecek fırsatı kat'iyen fevt (kaybetme) etmeyerek Karacehennem Câmi-i Şerîfi ittisâlinde ve Beylikambarlar karşısındaki muâyenehâneye her gün sabah, öğle ve akşam vaktleri mürâcaat ediniz.
*Cum'a günleri fukarâya meccânen bakılır.*⁶³

Bu ilânda günümüzde kullanılmayan kullanılmadığı için de bilinmeyen iki isim dikkati çekmektedir ki bunlardan biri "Karacehennem Camii" diğeri de "Beğlikambarlar" tabiridir. Zira bugün Aşağı Yoncalık Mahallesi'nde, Taşambarlar'ın güneyinde bulunan Cennetzade Camii'nin ismi, tarihi kaynaklarda Karacehennem Camii olarak geçmektedir.⁶⁴ Dolayısıyla yukarıdaki ilândan anlaşıldığı gibi bugünkü Taşambarlar da 1920 yılı Erzurum'unda "Beylikambarlar" adıyla anılmaktadır. Yani adı geçen muayenehanenin bugünkü ifadelerle yeri, Cennetzade Camii'nin yanı ve Taşambarların karşısındadır. Ayrıca Cuma günleri maddi durumu iyi olmayan insanların ücretsiz muayene edileceğinin bildirilmiş olması da o yıllardaki sosyal hayatın güzel örneklerinden biridir.

Başka bir doktor ise şu sözlerle hastaların dikkatini çekmeye çalışmıştır:

⁶² **Albayrak**, I Kânûn-ı sâni 336 / I Ocak 1920, S.57, s.2.

⁶³ **Albayrak**, II Kânûn-ı sâni 336 / II Ocak 1920, S.59, s.2.

⁶⁴ Hüseyin Yurttaş; Haldun Özkan; Zerrin Köşklü; Şerife Tali; Demet Okuyucu; Gül Geyik; Muhammet Kındığılı; *Yolların, Suların ve Sanatın Buluştuğu Şehir Erzurum*, Erzurum 2008, s.38.

i'lân

Vaktimin adem-i müsâadesine (darlık) rağmen Erzurum ahâlî-i muhteremesinin isrârları üzerine Cedîd Mahallesi'nde bir muâyenehâne güşâd ettim. Her gün öğleden sonra hasta kabûl olunacaktır. Muhterem ahâlîmizin muâyenehânemize mürâaatları temennî olunur.

Doktor

*Salih Zeki*⁶⁵

Gazeteye ilân veren diğer bir doktor ise meramını şöyle anlatmayı tercih etmiştir:

Kehhâl (Göz tabibi)

Hasan Şükrü

*Bir müddetten beri Trabzon'da bulunan Göz Tabîbi Yüzbaşı Hasan Şükrü Bey muahharen şehrimize avdet etmiştir. Mürâaat eden hastaları Merkez Hastahânesi'nde tedâvî edecektir.*⁶⁶

Gazetede ki diğer bir ilândan o günlerde Erzurum'da sağlık alanında önemli bir gelişmenin yaşandığı anlaşılmaktadır. Zira Vilâyet Makamı'ndan, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyasetine hitaben yazılan ve gazete yoluyla duyurulan bu ilânda Erzurum'da doğumdan kaynaklanan sakatlıkların arttığı ve bu durumun memleket nüfusunu olumsuz yönde etkilediği ileri sürülmektedir. Ayrıca Kolordu Askerî Hastahanesi'nde yirmi beş kadar ebenin eğitim görmekte olduğu hem bunların eğitimlerinin nazaride kalmayıp uygulamalı eğitime dönüşmesi hem de fakara hanımların sağlıklı doğum yapmalarının sağlanması amacıyla Gureba Hastahanesi'nde bir operatör doktor gözetiminde bu ebelerin görevlendirileceği yedi sekiz yataklı bir doğumhane açıldığı ve hamile hanımların son günlerinde hastahaneye yatırılarak doğumların sağlıklı bir ortamda yapılmasının sağlanması hususunda yardımcı olunması istenmektedir. Bu girişimin de diğer birçok önemli olayda olduğu gibi On Beşinci Kolordu Kumandanlığı'nın teklifi üzerine tasvip edildiği de ifade edilmektedir.⁶⁷

Kayıp İlânları

Albayrak Gazetesi'nde her gazetede olduğu gibi kayıp ilânlarına da rastlanmaktadır. Bu konudaki bir ilânda On Beşinci İstihkâm Taburu tarafından düzenlenen 497909 genel 23 özel numaralı ve 18 Teşrinisani sene 35 tarihli ve 8271 kuruluş değerinde bir senedin posta efradı tarafından kayıp edildiği, keyfiyetin K 15 Levazım Riyaseti'ne de yazıldığı ve herkim tarafından bulunursa Erzurum'da İstihkâm Kışlası'nda On Beşinci İstihkâm Taburu'na teslim edilmesi aksi takdirde mezkûr senedin muteber olamayacağı duyurulmaktadır.⁶⁸

⁶⁵ Albayrak, 1 Şubat 336/ 1920, S.64, s.2.

⁶⁶ Albayrak, 14 Haziran 336/ 1920, S.96, s.2.

⁶⁷ Albayrak, 16 Ağustos 336/ 1920, S.105, s.2.

⁶⁸ Albayrak, 14 Kânûn-ı evvel 335/ 14 Aralık 1919, S.52, s.2.

Şahsi mührünü kaybeden bir kişi ise yaklaşık bir ay sonra gazetenin 8 Ocak 1920 tarihli nüshasına verdiği ilânda durumu şöyle anlatmaktadır:

İ'ân

3 Kânûn-ı evvel sene 335 (3 Aralık 1919) tarihinde zât (kendi) mührümü zâyî' eyledim. Bundan sonra zuhûr edecek senedât vesâire kabûlüm değildir. Bulana bir banknot da hediye vardır i'ân ederim.

Ahz-i Asker Şu'be Reîsi

Binbâşı Abdurrahim⁶⁹

Aynı konuda başka bir örnek ise şudur:

İ'ân

20 Şubat tarihinde Ali Rıza nâmına mahkûk (kazınmış) mühr-i zâtîmi kaybettim. Mezkûr mührle hiçbir kimseye bir gûna (hiçbir suretle) sened ve evrâkım yoktur. Zuhûrunda evrâk-ı mezkûrenin nazar-ı itibâre alınmayacağı i'ân olunur.

Hacı Meded Ağazâde

Hacı Ali⁷⁰

Yukarı Zerdige Köyü imam ve muhtarına ait resmi mühürlerin kaybolduğu şu sözlerle ilân edilmiştir.

Zâyî' Mühr

Erzurum'un Ilıca Nâhiyesi'nin Zerdige-i Ulyâ Karyesi'ne âid imâm ve muhtâr resmî mührleri kazâen altı ay evvel zâyî' olduğu ve yeniden mühr-i resmî i'mâl edileceği cihetle zâyî' olan mührlerin hükmü olmadığı i'ân olunur.⁷¹

Kayıp mühür ilânları gazetede önemli bir yer tutmakta ve oldukça sık rastlanmaktadır. İşte bunlardan birinde bir gün önce kaybedilen mührün bir gün sonra yayınlanan gazetede ilân edildiği görülmektedir. Bundan önceki benzer ilânlarda süreye fazla önem verilmezken burada ilânın hemen verilmesi dikkat çekmektedir. İlanda kullanılan ifadeler şöyledir:

Zâyî' Mühr

Zât mührümü gaib ettim. Mezkûr mührle kimseye borcum olmadığını i'ân eylerim.

8 Ağustos 36

Kırbaşzâde Hacı Bahri⁷²

Bu konuda başka bir ilân da şu ifadelerden oluşmaktadır:

⁶⁹ Albayrak, 8 Kânûn-ı sâni 336/ 8 Ocak 1920, S.58, s.2.

⁷⁰ Albayrak, 26 Şubat 336/ 1920, S.71, s.2.

⁷¹ Albayrak, 19 Temmuz 336/ 1920, S.101, s.2.

⁷² Albayrak, 9 Ağustos 336/ 1920, S.104, s.2.

Zâyi' Mühr

*Pederim Eşref Ağazâde Haşim Bey Trabzon'a giderken tarihten üç gün evvel Zigana Hanlarında Ahmed Haşim ismindeki imzâsını gaib etmiştir. O imzâsıyla hiçbir kimseye borcu veyâhûd senedi olmadığı i'lân olunur. Haşim Bey'in Mahdûmu Mehmed Tevfik*⁷³

Bu ilânda imza kelimesi şahsi mühür anlamında kullanılmıştır. Bugünkü anlamda imza anlayışının gelişmediği o dönemde şahsi mühürler imza yerine kullanılmıştır.

Gazetede yer alan kayıp ilânlarından biri de cüzdanını kaybeden bir polis memuru tarafından verilmiştir. Durum şu sözlerle anlatılmıştır:

Zâyi' Cüzdan

*24 Kânûn-ı evvel sene 335⁷⁴ Cum'a günü bitpazarından geçerken koynumdaki cüzdanı ve içerisinde bulunan askerî vesika ve mührümü kaybettim. Kimseye borcum yoktur. Bulan Polis Müdüriyeti Kısım-ı İdârî Riyâseti'ne teslim ettiği takdirde memnûn edilecektir. 56 Numroda Mukayyed Polis Mehmed Tevfik*⁷⁵

Gazetede ilânlarda hep kayıplardan bahsedilmemekte bazen de buluntu ilânlarının verildiğine rastlanmaktadır. Mesela Kop Dağı'nda gasp edilen hayvanların Sansa Deresi'nde bulunduğu şöyle dile getirilmiştir:

Tercan Müdâfaa-i Hukuk Cem'iyyeti'nden

*Kop Dağı'nda gasb edilen Erzurum arabacılarının hayvânları Sansa Deresi'nde eşkiyâlar elinden alınarak Erzincan Hükûmeti'ne teslim edilmiş olduğundan alâkadâranın mürâcaatta bulunması Tercan Müdâfaa-i Hukuk Şu'besi'nden bildirilmekle i'lân olunur.*⁷⁶

Bazen de sahipsiz bir hayvanın durumu Albayrak Gazetesi'nin sayfaları arasında yer alabilmiştir. Meselâ Hayvan Hastahanesi'ne teslim edilen kayıp bir hayvanın sahibini bulmak amacıyla Hastahane Müdürlüğü tarafından şu ilân verilmiştir:

Albayrak Gazetesi Müdüriyeti'ne [Aynen]

Şehr-i hâlin on sekizinci gecesi Merkez Hastahânesi efrâdı tarafından hastahâne civârında bulunarak hastahânemize doru renkte bir hayvân

⁷³ **Albayrak**, 16 Ağustos 336/ 1920, S.105, s.2.

⁷⁴ Buradaki 335 tarihinin sehven yazıldığı anlaşılmaktadır. Doğrusu 336 olmalıdır. Çünkü 24 Kânûn-ı evvel sene 335 tarihi Cuma gününe değil, Çarşamba gününe denk gelmektedir. 24 Kânûn-ı evvel sene 336 tarihi ise metinde yazıldığı gibi Cuma gününe denk gelmektedir. (Bkz.Gazî Ahmed Muhtar Paşa, *Takvîmü's-Sinîn*, Hazırlayanlar: Yücel Dağlı, Hamit Pehlivanlı, Ankara 1993, Genelkurmay Basımevi, s.561, 568.) İlan metninin yayınlandığı gazete de 27 Kânûn-ı evvel 336 tarihlidir.

⁷⁵ **Albayrak**, 27 Kânûn-ı evvel 336/ 27 Aralık 1920, S.124, s.2.

⁷⁶ **Albayrak**, 16 Ağustos 336/ 1920, S.105, s.2.

*teslim edilmiştir. Tırnağında numro olduğuna nazaran askerî hayvân olması muhtemel ise de alâim-i mahsûsasını bilmek şartıyla hayvân zâyî eden her kimse K 15 Hayvân Hastahânesi'ne mürâcaat eylemesi husûsunun gazete-i âfîleri ile ta'mîmini ricâ ederim efendim.
K 15 Hayvan Hastahânesi Müdürü
Baytâr Binbaşı Osman⁷⁷*

Bu ilândaki ifadelerden orduya ait hayvanların tırnaklarına numara verildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu numaralardan yararlanarak hayvanın kime ait olduğunun tespit edilemediği ve numaralı hayvanların sivil kişilerin eline de geçebildiği yani numaranın önemli olmadığı, hayvanın kendisine ait olduğunu ispat eden sahibine teslim edileceği ifade edilmektedir.

Yerel Yönetimle İlgili Hususlar

Gazete'deki bazı ilânlarda Belediye'nin ilgi alanına giren hususlarda özellikle isim değişikliklerinde On Beşinci Kolordu Kumandanlığı'nın aktif rol oynadığı bazen İl İdare Meclisi vasıtasıyla bazen de direk uygulamaya geçtiği görülmektedir. Meselâ O dönemde Erzurum'un çevresiyle irtibatını sağlayan kapılardan birinin ilginç bir gerekçeyle adının değiştirildiği Albayrak Gazetesi'nde şöyle ilân edilmiştir:

*On Beşinci Kolordu Kumandanlığı'ndan:
Erzurum şehrinin hâricî kapılarından İstanbul, Harput ve Kars Kapıları buralardan çıkıldıktan sonra gidilecek bir istikamet-i umûmiyye üzerindeki mühimm şehir ve kasabaların ismine izâfetle tesmiye edilmiş (isimlendirilmiş) ve bunda bir fikr ve maksad da gözetilmiş ise de Kavak Kapısı'nın sebep-i tesmiyesinde böyle bir münâsebet olmadığı gibi başka bir maksad da bulunmadığı anlaşılmıştır. Binâenaleyh diğer kapılarda olduğu gibi bir istikamet-i muayyene ve umûmiyyeye delâlet etmek üzere Kavak Kapısı'na ba'demâ (bundan böyle) Ardahan Kapısı nâmiyle tevsîmi tensîb edilmiştir.⁷⁸*

Aydın ve Maraş şehirlerinin Yunan ve Fransız işgaline uğramaları ve tahrip edilmeleri üzerine bu iller halkına bir jest olsun ve de hatıraları devamlı anılsın maksadıyla Erzurum'daki bazı bahçelere bu illerin adının verilmesi yine ilginç bir ilânla Albayrak Gazetesi'nde şöyle duyurulmuştur:

*Makam-ı Vilayet'ten:
Aydın ve Maraş şehirlerinin mukaddesât-ı millîye uğruna hemân ve kâmilen denecek derecede düşmânlarımız tarafından mahv ve tebâh (harap) olması bu iki şehir hâtırâtının ezhân-ı millîde (millî hafıza) ebediyyen muhâfazasını mu'cib hâdiselerden olduğu nazar-ı dikkate alınarak Erzurum'da Köşk denilen mesîrenin "Aydın Bahçesi" ve elyevm İbret Yeri olan Belediye Bahçesi'nin de "Maraş Bahçesi" ve İlca*

⁷⁷ Albayrak, 20 Eylül 336/ 1920, S.110, s.2.

⁷⁸ Albayrak, 11 Eylül 335/ 1919, S.26, s.2.

kaplıcalarından en ziyâde harâreti hâiz olan kısmının Maraş ve diğerinin Aydın İlcası nâmlarıyla tevsîmi On Beşinci Kolordu Kumandanlığı'nın iş'arı üzerine Meclis-i İdâre-i Vilâyetçe tensîb edilmiştir.⁷⁹

Bu isim değışiklikleri o dönemde kullanılmasına rağmen uzun vadede kalıcı olmamıştır. Burada ilginç bir husus göze çarpmaktadır. Herhangi bir teşvik olmaksızın yapılan isim değışiklikleri kabul gördüğü halde, il idare meclisi tarafından onaylanan isim değışiklikleri bugün unutulmuştur. Yukarıda geçen ilânlardan da anlaşıldığı gibi "Karacehennem Camii" nin adı "Cennetzade", "Beğlik Ambarları" nın adı "Taş Ambarlar" olarak değışmiş ve değışen isimler günümüze kadar gelmiş olmasına rağmen "Kavak Kapısı"na verilen Ardahan Kapısı, "Köşk Bahçesine" verilen Aydın Bahçesi ya da İlica Kaplıcalarına verilen Aydın veya Maraş Kaplıcası gibi adlar kabul görmemiş ve günümüze kadar ulaşmamış ve de yaygın bir kullanım alanı bulamamıştır.

Siyasi İlanlar

Milli Mücadele yıllarında Erzurum'da yayımlanan Albayrak Gazetesi'nde siyasetle ve de seçimlerle ilgili özellikle milletvekilleri tarafından verilen ilânlara yapılan duyurulara da rastlanmaktadır. Mesela Celalettin Arif Bey, İstanbul'dan mebus seçildiği halde Erzurum mebusluğunu tercih edeceğini bildirmiş ve bu durum gazetede ilân edilmiştir.⁸⁰

Erzurum mebusluğuna seçilen Hüseyin Avni ve Süleyman Necati Beyler ise gazeteye şöyle bir ilân vermişlerdir:

Muhterem hemşehrilerimizin hakkımızda gösterdikleri teveccüh ve i'timâd eseri olarak livâmız meb'ûsluğuna intihâb (seçilme) olunduk. Vatânın saâdet ve selâmetinden başka bir emelimiz bulunmadığından bütün müvekkillerimiz yekvücüd olarak müzâhirimiz (yardımcı) buldukça Tevfik-i İlahî'nin bize yâver olacağını şübhesiz sayar ve arz-ı vedâ' eyleriz

Hüseyin Avni Süleyman Necati⁸¹

Gazetede milletvekilleri tarafından verilen bu türde başka ilânlara da rastlamak mümkündür. Ancak öyle bir siyasi ilân verilmiştir ki günümüzde örneğine rastlamak biraz zordur. Bu ilân kendilerinin komünist olmadıklarını ifade eden bir okul müdürü ve bir öğretmenin bu konudaki açıklamalarını ifade etmektedir. Bu kişilerden biri "Albayrak Heyeti" içerisinde yer alan yani gazetenin yazı heyetinde bulunan ve yönetiminde etkin olan Cevat Dursunoğlu'dur. İlân şu ifadeleri taşımaktadır:

Albayrak Gazetesi Müdüriyyet-i Âliyesi'ne Bakü Kongresi'nde bulunmamız dolayısıyla komünistliğe intisâbımıza dâir bazı şâyîât deवरân etmektedir. Esâsen me'mûriyyetimiz bizi bu gibi şeylerden men' ettiği gibi Dîn-i Mübîn-i İslâm ve memleketimizin hayât-ı

⁷⁹ Albayrak, 23 Şubat 336/ 1920, S.70, s.2.

⁸⁰ Albayrak, 25 Kânûn-ı evvel 335/ 25 Aralık 1919, S.55, s.1.

⁸¹ Albayrak, 11 Kânûn-ı sâni 336/ 11 Ocak 1920, S.59, s.1.

*ictimâiyyesi ile de kabil-i te'lif olmayan böyle bir mesleğe kat'yyen
alâkamız olmadığının cerîde-i ferîdeleriyle i'lânını ricâ ederiz efendim.
Muallim Ömer
Dârülmuallimîn Müdürü
Cevad⁸²*

Sonuç olarak şunu söylemek gerekir ki Albayrak Gazetesi Erzurum'da yayınlanmış önemli bir gazetedir. İlanlarda geçen ifade ile bir "ceride-i feride" yani eşsiz ve o dönemde Erzurum'da yayınlanan tek gazetedir. Her yönüyle incelenmesi gerekir. En basit görülen ilânlar kısmında dahi hem tarihe hem de sosyal hayata yönelik önemli bilgiler sunmaktadır.

KAYNAKÇA:

- Albayrak, 11 Eylül 335/ 1919, S.26.
Albayrak, 21 Eylül 335/ 1919, S.29.
Albayrak, 25 Eylül 335/ 1919, S.30.
Albayrak, 16 Teşrîn-i evvel 335/ 16 Ekim 1919, S.36.
Albayrak, 30 Teşrîn-i evvel 335/ 30 Ekim 1919, S.40.
Albayrak, 2 Teşrîn-i sâni 335/ 2 Kasım 1919, S.41.
Albayrak, 6 Teşrîn-i sâni 335/ 6 Kasım 1919, S.42.
Albayrak, 13 Teşrîn-i sâni 335/ 13 Kasım 1919, S.44.
Albayrak, 16 Teşrîn-i sâni 335/ 16 Kasım 1919, S.45.
Albayrak, 23 Teşrîn-i sâni 335/ 23 Kasım 1919, S.46.
Albayrak, 4 Kânûn-ı evvel 335/ 4 Aralık 1919, S.49.
Albayrak, 7 Kânûn-ı evvel 335/ 7 Aralık 1919, S.50.
Albayrak, 11 Kânûn-ı evvel 335/ 11 Aralık 1919, S.51.
Albayrak, 14 Kânûn-ı evvel 335/ 14 Aralık 1919, S.52.
Albayrak, 18 Kânûn-ı evvel 335/ 18 Aralık 1919, S.53.
Albayrak, 25 Kânûn-ı evvel 335/ 25 Aralık 1919, S.55.
Albayrak, 28 Kânûn-ı evvel 335/ 28 Aralık 1919, S.56.
Albayrak, 1 Kânûn-ı sâni 336/ 1 Ocak 1920, S.57.
Albayrak, 8 Kânûn-ı sâni 336/ 8 Ocak 1920, S.58.
Albayrak, 11 Kânûn-ı sâni 336/ 11 Ocak 1920, S.59.
Albayrak, 1 Şubat 336/ 1920, S.64.
Albayrak, 15 Şubat 336/ 1920, S.68.
Albayrak, 23 Şubat 336/ 1920, S.70.
Albayrak, 26 Şubat 336/ 1920, S.71.
Albayrak, 8 Mart 336/ 1920, S.74.
Albayrak, 29 Mart 336/ 1920, S.80.
Albayrak, 1 Nisan 336/ 1920, S.81.
Albayrak, 15 Nisan 336/ 1920, S.84.

⁸² Albayrak, 24 Kânûn-ı sâni 337/ 24 Ocak 1921, S.128. s.2.

- Albayrak, 13 Mayıs 336/ 1920, S.91.
Albayrak, 17 Mayıs 336/ 1920, S.92.
Albayrak, 31 Mayıs 336/ 1920, S.94.
Albayrak, 14 Haziran 336/ 1920, S.96.
Albayrak, 5 Temmuz 336/ 1920, S.99.
Albayrak, 12 Temmuz 336/ 1920, S.100.
Albayrak, 19 Temmuz 336/ 1920, S.101.
Albayrak, 2 Ağustos 336/ 1920, S.103.
Albayrak, 9 Ağustos 336/ 1920, S.104.
Albayrak, 16 Ağustos 336/ 1920, S.105.
Albayrak, 23 Ağustos 336/ 1920, S.106.
Albayrak, 30 Ağustos 336/ 1920, S.107.
Albayrak, 8 Eylül 336/ 1920, S.108.
Albayrak, 12 Eylül 336/ 1920, S.109.
Albayrak, 20 Eylül 336/ 1920, S.110.
Albayrak, 27 Eylül 336/ 1920, S.111.
Albayrak, 5 Teşrin-i evvel 336/ 5 Ekim 1920, S.112.
Albayrak, 11 Teşrin-i evvel 336/ 11 Ekim 1920, S.113.
Albayrak, 8 Teşrin-i sâni 336/ 8 Kasım 1920, S.117.
Albayrak, 15 Teşrin-i sâni 336/ 15 Kasım 1920, S.118.
Albayrak, 22 Teşrin-i sâni 336/ 22 Kasım 1920, S.119.
Albayrak, 29 Teşrin-i sâni 336/ 29 Kasım 1920, S.120.
Albayrak, 6 Kânûn-ı evvel 336/ 6 Aralık 1920, S.121.
Albayrak, 13 Kânûn-ı evvel 336/ 13 Aralık 1920, S.122.
Albayrak, 27 Kânûn-ı evvel 336/ 27 Aralık 1920, S.124.
Albayrak, 24 Kânûn-ı sâni 337/ 24 Ocak 1921, S.128.

- AKBULUT, Dursun Ali; ASLAN, Yavuz; ASLAN, Betül; BAŞAK, Tolga; ERDEM, Ömer; UCA, Alaattin; ÖNCÜ, Ali Servet; YÜKSEL, Mevlüt, "Yüce Yurttan Yükselen Ses *Albayrak 1919 – 1921*", Erzurum 2009.
- DAĞLI, Yücel – PEHLİVANLI, Hamit; *Gazî Ahmed Muhtar Paşa, Takvîmü's-Sinîn*, Ankara 1993.
- KÜÇÜKÜĞÜRLÜ, Murat; SAYLAN, Gürkan Fırat, "Şimendiferin Erzurum Yolculuğu", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum 2009, S.38.
- YURTTAŞ, Hüseyin; ÖZKAN, Haldun; KÖŞKLÜ, Zerrin; TALİ, Şerife; OKUYUCU, Demet; GEYİK, Gül; KINDİĞİLİ, Muhammet; *Yolların, Suların ve Sanatın Buluştuğu Şehir Erzurum*, Erzurum 2008.